

אנא ספרי על קורותיך לפני המלחמה

(ציוני דרך: משפחה, סביבה, ילדות ולימודים, עבודה, חברות בארגון): נא לכתוב בגוף ראשון

אני נולדתי ב 1952 בעיר קלוויריה על יד קרקוב וגדלתי עד גיל 13.5 במשפחה דתית מסורתית, אבי היה אופה יחד עם עם כמה יהודים, הוא ידע עיברית טוב מילדותו

נא ספרי על קורותיך בזמן המלחמה

(ציוני דרך: מעצר וגירוש, גטאות, מחנות וצעדות מוות, במסתור או בזהות בדויה ושם בדוי, פעילות ותפקידים ביוזנראט/תנועות נוער/מחתרת/פרטיזנים, השתתפות בבריחה/התנגדות/לחימה, האם אדם/ארגון יהודי/לא יהודי סייע באופן משמעותי להצלתך, בריחה/הגירה בכפייה, פינוי/אוווקאציה למרכז ברית המועצות):

בחודש מאי 1942 בדרכי לעבודה נעצרתי על ידי המשטרה היהודית ואחי לילה בבית הסוהר נשלחתי יחד עם קבוצה של צעירים למחנה העבודה בפלשוב. שם עבדתי בהנחת פסי רכבת ובניתי מתקנים. במחנה שהיה מרוחק כמה ק"מ היה משטר של פחד ורעב. הייתי שם מעל שנה עד שחליתי במחלת הטיפוס. ונשלחתי עם עוד כמה חולים למחנה פלשוב להשמדה. אבל ניצלתי בנס ע"י אוסקר שינדלר שלקח את כל הקבוצה למחנה שלו ושם הבראתי, הייתי שם שנה וחצי עד לחיסול המחנה. אחרי שחזרנו לפלשוב, נשלחתי עם קבוצה של בעלי מקצוע לגרמניה לבעל הטנקים ע"י בטרזין. היו לי שתי אחיות ודודים שכולם ניספו במחנות ההשמדה בשנת 42. את רוב שנות השואה הייתי במחנות ממאי 42 עד היום האחרון ב 9/5/1945 יום סיום המלחמה.

אנא ספרי על קורותיך מתום המלחמה ועד עלייתך לארץ

(ציוני דרך: השחרור וחזרה הביתה, חיים אחרי המלחמה, בריחה, העפלה/ עליה):

בעת השיחרור ה 09/05/1945 הייתי בגטו טרזין תושב ומורעב. רק בנס שרדתי את מחלת המעים אשר פרצה אצל רוב המשוחררים. אחרי כמה זמן זמן חזרתי לקרקוב בפולין בתקווה למצוא אולי איזה שריד מהמשפחה. הייתי לבד בלי משפחה, בית או חברים. בקרקוב מצאתי במקרה בת דודה ששרדה מהמחנות. אחרי הפגרום שהיה בקרקוב. בקיץ 1945 החלטתי שאני לא נשאר בפולין, והצטרפתי לקבוצת צעירים שהתנדבה בעיר בתור קיבוץ יאבן זה היה ראשית של אותו קיבוץ שאני חבר בו עד היום. מקרקוב יצאנו בתור יוונים בצורה בילתי לגאלית לגרמניה, ומשם לבלגיה בחסות הבריגדה היהודית ואחרי כ 3 חודשים עלינו על אוניית מעפילים " תל חי" והגענו ארצה ב 26/3/1946 ונעצרנו לשבוע במחנה עתלית ואח"כ הלכתי לגרעין הכשרה בקיבוץ אילין עד למלחמת השיחרור וגוייסנו לעזרת קבוצת יחיעם בגליל המערבי. אחרי גמר המלחמה, ב 1948 עברנו למחנה שבוא היום "גבעת חביבה". ב 10.5.1949 עלינו על הקרנפ, שלי הייתה הזכות לתקוע את המסמר הראשון בהקמת הקיבוץ. בשנת 1950 הייתי חניך בקורס קצינים מחזור ח' ועסקתי בעיניני הביטחון של הקיבוץ ובצה"ל.

נא ספרי על חיך בארץ

(ציוני דרך: לימודים/ תעסוקה, שירות צבאי, פעילות ציבורית או תרבותית, משפחה/ דורות המשך וכו'):

היום אני בן 84 נמצא במשק. במשך כמה שנים אירגנתי מצויות מפולנית יכור יז ושם. יצאתי 13 פעמים בתור איש עדות לפולין עם תלמידי י"ב. בתור תחביב הייתי עוסק באומנות הוויטראז'. היום אני ממשיך בקיבוץ יש לי שתי בנות 7 נכדים ושני נינים.

11

עירתי מקום שם ביליתי את שנות הילדות, שוכנת לרגלי מנזר עתיק מהמאה ה-15. מקום קדוש לנוצרים, למרות זאת הייתה במקום קהילה יהודית מפותחת ומבוססת. יום לא נותרו במקום יהודים, או כל סימן יהודי בעיירה.

עירתי, עירת ילדתי !!!

אלפי עיירות, ובהן קהילות יהודיות היו פזורים ברחבי פולין, כל עיירה עם אופייה המיוחד שלה. בעיירות חיו מעל לשלושה מיליון יהודים. והעיירה שלי יקלודיה "הייתה אחת מהן. היום אין למצוא יהודי במקומות אלה. ויהודים אינם מבקרים שם, מקומות, שעד לפני שישים שנה שקו בחיים יהודיים.

אני זכיתי להחיות את זכר העיירה שלי בביקורי שם בעשור האחרון. הרגשתי כמו רב חובל שספינתו נטרפה בים והוא האחרון שעוזב אותה, עם ספר המסע ביזו. בעשור השנים האחרונות יצא לי לפקוד את עירתי, כאשר שוב ושוב חשתי שאולי זאת הפעם האחרונה, שלאחריה שוב לא תדרוך רגלו של יהודי על האדמה הזו. אך מידי שנה הייתה קבוצה אחרת של נוער ישראלי שזכה להפגין נוכחות, ולהכיר משהו מהעבר הרחוק שלא קיים יותר.

לו ניתנה לי משאלה כמו באגדות, הייתי מבקש כמו בסיפור "היפהפייה הנרדמת", שליום אחד הכל ישוב להיות כשהיה, שכולם יתעוררו. שיחזרו אותם הריחות של יום שישי, המולת השוק, קריאות התגרנים וצהלת הילדים על יד בית הכנסת, בימי חג ושבת.

אך זה קורה רק באגדות ואת הנעשה אין להשיב. ומה שנשאר לי, זה הרצון עד כמה שאפשר להנציח את העיירה לפחות על דפים אלה. היות ובעיירה לא היה בית עלמין יהודי, בגלל קדושת המקום לנוצרים. אין אנדרטה אחרת, ובמקום עצמו אין שום זכר לקהילה היהודית שהייתה שם. מביקור לביקור חוזרים אלי הזיכרונות, ואני נודד עם הזיכרונות ברחובות העיירה שלא השתנתה הרבה מאז. כאילו הזמן קפא אך הדמויות חסרות. לפעמים נראה לי כאילו רק לפני שנה עזבתי את עירתי. וכשאני

נחרת היטב בזכרוני. זכורים לי גם מנהגים שונים לפתרון בעיות שונות ובעיות בריאות. למשל:

במקרה וחזרתי חוזר הביתה עם כאב ראש, אשר לפי דעתה של דודתי, בטוח , בגלל "עין רעה". היא רקחה תרופה שממנה הייתי בורח.. דודתי הייתה לוקחת כוס מים קרים, זורקת לתוכה כמה פירורי לחם, מדליקה שני גפרורים ואת הגחלים השרופות הייתה מכניסה לתוך הכוס. אחרי כל הטכס, הייתה לוגמת מהמים ומתיזה על פני, לפעמים העדפתי לסבול מכאב ראש ולא לעבור את טכס גידוש ה"עין הרע". דודתי "רוזיה" הייתה אישה אדוקה וכל דבר הייה נעשה רק אחרי התייעצות עם הרבי. וה לא היה הרבי המקומי אלא רבי שהייה פוקד את העיירה רק פעם בשנה, כשהיה מבקר את חסידיו. היה זה הרבי מ"בובוב", שאבי היה בין חסידיו. פעם לפני שעמדנו לבקר אצל רופא מומחה להתייעצות, בקשר לבעיה שהתעוררה בצווארי, לקחה אותי דודתי "רוזיה" בעת שהלכה להביא לרבי דגים שבישלה במיוחד בשבילי. הגבאי הכניס אותי לחדרו של הרב, והוא שם ידיו על ראשי בדרך אותי ואמר שהכל יהיה בסדר ואישר את נסיעתי לרופא.. למרות שאינני איש מאמין, היו מקרים בזמן המלחמה, במחנות, כאשר ניצלתי בנס, שחשבתי, שאולי זה בזכות אותה ברכה.

תרבות ובילוי בעיירה

בנושא התרבות בשנות הילדות, זכורה לי רק תקופה קצרה בסוף שנות השלושים. ובכלל לכתוב על נושא כזה בתקופת המחשב והאינטרנט, זה מרחיק את התקופה עוד יותר. האם אפשר לתאר לדור של היום, במאה החדשה, איך גדלנו בתקופה שעוד לא היה אפילו חשמל. החיים היו שונים באותה תקופה, במיוחד בעיירה יהודית אורתודוקסית. יתכן ובערים גדולות המצב היה שונה.

אני עוד זוכר את מדליק הפנסים שהיה עובר יום יום לפנות ערב, ומדליק את פנסי ה"לוכס" ברחובות העיירה. הילדים היו מתאספים לראות איך הוא ממלא את הפנס בנפט, עושה "פומפה", ומדליק את הפנס. בתקופה מאוחרת יותר היו כבר פנסי חשמל, אשר דלקו רק מספר שעות. רדיו עדיין היה נפוץ בגלל יוקרו, וכל האינפורמציה התקבלה בעיקר מהעיתונים. את ההודעות החשובות בעיירה היה מעביד הכרוז הרשמי של העיירה. במידה ורצו לפרסם הודעה חשובה, הכרוז היה עובר ברחובות העיירה, עם תוף. ומתופף, וכשהקהל היה מתאסף, היה מקריא את ההודעה, ועובר למקום אחר.

בעיירה היה קולנוע, זכור לי התזמורת שהייתה יושבת לפני המסך, ומנגנת הסרט בתקופה זו היה אילם. אחד הסרטים הראשונים שראיתי היה כמדומני: "שלושת החזירונים והזאב". שאחותי הגדולה עשתה לי טובה, והסכימה ללכת איתי לסרט. רוב הסרטים לא היו מיועדים לילדים, באותה תקופה, כל סרט שהייתה בו תמונה של נשיקות בין בני זוג היה מיועד רק למבוגרים.

חלק גדול מהזמן הפנוי היה מוקדש לקריאה. למרות התנאים הקשים לקריאה בשעות הערב, לאור עששית הנפט. התענוג הגדול היה, בערבי החורף הארוכים, לשבת ליד התנור, להישען עם הגב על תנור האריחים המחומם, ולקרא ספר מעניין. אני אהבתי את ספרי קרל מאי, "ג'ק לונדון, או ספרי החובה של הסופר הפולני" הנריק שינקיביץ. אימי כהרגלה הייתה מפצירה לחדול "תקלקל לך את העיניים." הייתה אומרת. זה היה בתקופה שעוד לא היה חשמל בדירתנו. אחת העבודות החשובות, כל ערב, היה לנקות את זכוכית עששית הנפט שהיה מעלה פיח אחרי כמה שעות שימוש.

בנוסף הייתי מנוי על עיתון ילדים, ועל חוברות "טרוץ" שהייתי מקבלם כל יום שבת, כשמחלק העיתונים הביאם לביתי. היו לי חברים שהיו באים אלי כדי לקרוא את החוברות. תיאטרון לא היה בעיירה, פעם אחת בלבד נסעתי עם כל הכיתה

לעיר קרקוב , שם ראינו הצגה , שאת שמה אני זוכר עד היום . " ענף הרוזמדין" סיפור על בחור כפרי בצבא , שלא ידע קרוא וכתוב .(והיו הרבה כאלה בצבא הפולני). מזמן לזמן כשהיה מגיע לעיירה חזן ידוע , היה נערך קונצרט בבית הכנסת . כשהנשים הקשיבו לשירה מעזרת הנשים .

הרבינו לטייל ביער שהיה קרוב לעיירה , בקיץ היה נעים לצאת ליער וללקט אוכמניות ,פטל או פטריות. בתקופת החורף שהייתה די קשה היה הווי המיוחד. לפעמים היינו שוכרים איכר עם סוס , קושרים שורה של מזחלות אחת לשניה ויוצאים לטיל לכפרי הסביבה. היות והעירה שכנה על גבעה , היו מקומות גלישה למזחלות או סקי.

רק בשנת 38 קיבלתי רדיו גביש עם אוזניות . המושגים על מתנות השתנו מאוד , בזמנו המתנה שכל נער חלם לקבל לבר מצווה היה עט נובע או שעון יד. לי לא היו אופניים , כי אימי טענה שזה מסוכן לנער יהודי.

רק פעם בשנה הייתה העיירה מתעוררת לחיים, זה היה בזמן העליה לרגל של חודש אוגוסט . כאשר אלפי צליינים הגיעו למנזר וובכיכר העיירה היו מקימים מתקני שעשועים וקרקס. תמיד היה לי משבר גדול כשהייתי צריך ללכת לחיידר " כשבכיכר היו כל כך הרבה דברים מעניינים.

בעודי מדפיס את דברי היום , על מחשב , אני יכול להבין יותר טוב עד כמה כל אידוע שהייה מתרחש אז היה מוציא לרחוב את כל העיירה. מכבי האש לדוגמה היו מוסד מיוחד , עד כמה שזה נראה היום מצחיק. עדיין עם משאבת היד , שהייתה מופעלת על ידי שני אנשים או יותר , רתומה לזוג סוסים ומצוידת בפעמון יד . מכבי האש היו מגעים לכל שרפה אחרי שהכל היה כבר שרוף. אבל ביום שהיו עורכים תרגיל שרפה במרכז העיירה כולם היו מתאספים . מאוחר יותר קיבלו משאבה עם מנוע בנזין , מה שהיווה חידוש משמעותי. הכישלון היה שביום ההצגה המשאבה לא רצתה לעבוד. אני זוכר ערב אחד כשישבתתי עם אבא בחנות, שמענו את הפעמון של הכבאים, כשהם ממהרים למקום השרפה במורד הרחוב . אבי לא התרגש ואמר " מזל טוב כבר בוער אצל סוחר הרהיטים "

מסיבת חנוכה האחרונה.

חנוכה בשנת 1939. רק שלושה חודשים תחת הכיבוש הגרמני, ושנה מאותו חג חנוכה המאושר ושמח בשנת 1938, היות ואני נולדתי בשבת חנוכה, תמיד היה החג אצלנו בבית, שמחה כפולה. עברה רק שנה מאז שחגגתי את הבר מצווה בבית הכנסת, בעליה לתורה כשעל ידי עמד אבי ז"ל, שהיה בין בעלי הקודא המעטים אשר ידעו לקרוא בספר התורה. ואחרי זה המטירו עלינו סוכריות מעזרת הנשים.

רק שנה עברה מאותה האווירה החגיגית, ושוב אי אפשר להכיר את העיירה.

כבר לא מריחים את ריח טיגון הלבבות, ולא רואים את הבהוב הנרות החלונות בתי היהודים, שלפעמים היו משתלבים עם נרות עץ האשוח אצל השכנים הנוצרים. הרבי "חידר" כבר לא מכין את סביבוני העופרת, שהיה יוצק בתבנית עץ שגילף בעצמו. אנחנו הילדים היינו קונים אצלו בפרוטות. ומתחרים בינינו אצל מי הסביבון מסתובב יותר זמן. רק שלושה חודשים תחת הכיבוש, וכל כך הרבה השתנה. כל יום נוחתות גזירות חדשות על ראשם של היהודים, כל החנויות של היהודים נשדדו עוד בימים הראשונים של הפלישה הגרמנית. בשעות הערב עוצר, בעיקר ליהודים. ביום מסוכן מחשש להיתקלות בגרמנים שהיו תופסים יהודים לכל מיני עבודות שירות. הפולנים לא היו נראים מצטערים יותר מדי מהכיבוש.

בין נפגעי הגזירות הרבות היו גם הילדים אשר נזרקו מבית הספר, ולא למדו כמו

התלמידים הפולנים. בית הכנסת הפך להיות שיכון עבור הפליטים הרבים מהעיירות

האחרות, בעיקר מאזורי הספר.

כחודש לפני חנוכה הגיעה לעיירה צעידה יהודיה שהייתה מורה והיא יזמה הקמת

כיתת לימוד עבור הילדים היהודים בשנות הלימוד. בעזרתה ובתמיכת הקהילה היהודית אורגנה כיתת לימוד באחד ממחסני הרהיטים אצל משפחת פצנבאום, שעמדו ריקים, אחרי שכל הסחורה נשדדה עוד לפני זה.

המורה התחילה ללמד כמה מקצועות בסיסיים, ובין היתר את השפה העברית. זכר

שהיה חידוש, כי העיירה הייתה ברובה אודיטודוקסית ולא ציונית. מי שידע עברית היה מדבר בהברה אשכנזית. לקראת חנוכה, בזמן הקצר אורגנה מסיבת חנוכה לילדים מסיבת חנוכה, שלמרות כל השנים שעברו מאז, ומסיבות שחגגתי, אותה מסיבה נשארה חקוקה בזיכרוני עד היום. בעיקר השירים ששרו אז, שירים שהמורה לימדה בשפה העברית. למרות שלא כולם הבינו מה שרים. שיר אחד שרק יותר מאוחר הבנתי עד כמה הוא היה אקטואלי אז והוא זכור לי במיוחד.

את אותו השיר לא שמעתי מאז, אך אני זוכר את המילים הראשונות.

הוי עד מתי, הוי עד מתי

יחיה עמנו בלי מולדת

הרי עד מוטי

עד אשר ילמדו שפתם, עד אשר יעלו לארצם.

בפעם הראשונה שמעתי אותו מאחותי בת ה-10 כשחזרה יום אחד מבית הספר, ושרה לי אותו מבלי להבינו. את ברכת הדלקת הנרות אמר ילד כבן 12 בנו של החזן שהיה לו קול יפה ומצלצל. אביב שהיה עד למחמה סוחר קמח, נעשה יותר מאוחר ראש היודנראט, ומי שעשה נסים לאבותינו, לא עשה אז את הנס, ורוב משתתפי אותה המסיבה, ובתוכם אחותי, ואותו הילד שבירך על הנרות, נספו כולם במחנה ההשמדה ב"בלזק" ורק לי קרה הנס, ואני יכול עוד היום לספר על אותה המסיבה.

רצה הגורל ובברקאי היום נמצאים כנראה המשתתפים האחרונים של אותה המסיבה. כותב שורות אלה, ואמיל גנגר שהגיע אז לעיירה כפליט אחרי שגורש מהעיירה שלו,

זכריה שגרין

אבי ז"ל

"אנחנו כולנו בקרון אחד, תשמור על עצמך" אלו היו המילים האחרונות, בגלויה שקיבלתי מאבי, בסוף הקיץ, 1942. באותה התקופה עוד הייתי במחנה "פלשוב", ולפי החותמת שעל הגלויה, ידעתי מה היעד הסופי, ולפי נוסח הגלויה אני חושב שהם לא ידעו לאן הם נוסעים, או שהוא לא רצה להדאיג אותי. לא נשאר לי ממנו כל זכר, חוץ מהשם. לא נשארה לי כל תמונה או דבר אחר. מה שאני יכול לזכור, זה רק מאותן השנים המעטות של שנות ה-30 המאוחרות, עד לפרוץ מלחמת עולם השנייה. אבי, כפי שהיה נקרא בשמו המלא בזמן שהיה מוזמן לעליה לתורה: איסר בן זכריה. אבי היה הצעיר במשפחתו שמנתה שלושה אחים ושלוש אחיות. נולד בסוף המאה 19, אף פעם לא ידעתי את התאריך המדויק אבל לפי חשבוני, הוא שירת בצבא עוד במלחמת עולם הראשונה, וכך היה בזמן פרוץ מלחמת עולם השנייה. מכל המשפחה נשארו רק אח ואחות שהיו בארצות הברית, היתר נספו בשואה. אבי היה יהודי דתי, אבל לא אדוק. מסורתי בעל השכלה בגרמנית ועברית. היה בין המעטים בעיירה שהיו "בעלי קורא". היה לו זקן שחור קצר, שהיה מסדר אותו בעצמו, ורק לפני החגים היה הולך לספר על מנת לסדר אותו יותר טוב. גובהו היה ממוצע, ולא היה נראה כמו בעל מלאכה שעובד קשה, ובעיקר בלילות במאפיה. מטבעו היה איש שקט, בעל חוש הומור, אהב תמיד להתלוצץ, תמיד רגוע, גם במצבים קשים שמר על איפוק. אני לא זוכר אותו מתפרץ וצועק. אני מעולם לא קיבלתי ממנו אף פעם מכה. הוא לא האמין בעונש גופני. את השכלתו הוא קיבל בביתו ממורה פרטי עוד בבית בכפר שם נולד. בשיחות שהיו לנו לפעמים על הצורך בלימודים, וחונך, המוטו שלו היה תמיד, "לא חשוב מה שתהיה העיקר שתהיה "אמנטש". חשוב להיות בן אדם. אני זוכר אותו בשתי צורות: אחת תמיד בבגדים לבנים, סינר מקומח במאפיה עם כיפה לבנה על ראשו, ובצורה שניה, חבוש מגבעת שחורה, צווארון לבן מעומלן, בחליפה. וזה בעיקר בשבתות כשהיה הולך לבית הכנסת, או כשהיה נוסע לעיר הגדולה לביקור משפחה. דבר שלא קרה לעיתים קרובות. ידעתי שבצעירותו היה מורה ורק אחרי שנישא לאימי בעיירה. נכנס כשותף למאפיה יחד עם הדוד של אימי. לפעמים בשעות הערב כשבילינו בחנות, ולא היו לקוחות, היה מלמד אותי את הכתב הגוטי הגרמני. מזמן לזמן הייתי רואה אנשים שהיו באים ומבקשים ממנו לכתוב להם מכתבים או בקשות רשמיות לכל מני מוסדות. רק בחגים היינו מטילים ביחד, ולא היה הרבה זמן לבילוי, רוב הזמן הוא היה במאפיה ואני בבית ספר וב"חידר".

כל זה פסק עם פרוץ מלחמת העולם השנייה. אז עשיתי

את המסע הארוך הראשון עם אבי כשברחנו ביום הראשון של המלחמה, יחד עם רבבות פליטים שגדשו

את הכבישים בניסיון לברוח מהגרמנים. זה לא עזר. כי הגרמנים השיגו אותנו אחרי כמה ימים. באותו יום התחלנו

ללכת שעל גבנו תרמיל עם קצת צידה שלקחנו בבהילות. אני זוכר כשהיינו עוצרים

בצד הדרך למנוחה קצרה, אבי היה מוציא קוביות סוכר ומזליף עליהם טיפות וודקה, בשביל חיזוק.

מאז כשאני רואה קוביות סוכר תמיד זה מזכיר לי את המסע הזה. כבר מתחילת המלחמה אבי גילח את

זקנו כי זה הקל עליו להסתובב בכפרים שבסביבה בחיפושים אחרי מזון. אחרי תקופה קצרה, שערו כבר

לא היה כל כך שחור, ופה ושם בצבצו בכר שערות שיבה. מאז באותם השנים שהייתי עוד בבית לא היה

כבר זמן לבילוי, ולא ראש לזה, כל הזמן והמרץ היה מיועדים רק לדבר אחד, וזה איך ומאיפה משיגים

אוכל למשפחה. לקראת ערב, כששעת העוצר הייתה מתקרבת ואבא עוד לא היה בבית, ידענו שבאותו יום הוא יצא לטובב בכפר כדי להשיג קצת תפוחי קדמה, היינו עומדים בחלון בציפייה, ובחרדה לראותו חוזר הביתה. אלו היו השעות הארוכות ביותר. לבסוף היינו רואים אותו צועד בצעדים כבדים כשעל גבו שק. כשהייתי מקשיב לשיחתו עם אימי, הייתי תמיד שומע את דאגתו לנו הילדים. אני יודע שהיו הרבה ימים שהוא היה הולך לישון רעב, ורק שותה קצת מים חמים עם מלח, ואת המעט שהיה היו משאירים לילדים. זה היה אבי, שבזיכרוני נשאר צעיר שלא ניתן לו להזדקן. דברי אלה היום, הם דברי הספד שלא נאמרו מעולם, באין קבר או תאריך מותו, רק המקום ידוע, מחנה השמדה "בלזץ".

זכריה שגרין קב. ברקאי

המחנה נוסד בתחילת מרץ 1943. על שטח בית הקברות לשעבר של הקהילה היהודית בקרקוב. בהתחלה המחנה לא טפס שטח גדול. בהתחלת הבניה היה קודם המחנה "יולג 1" בפלושוב ואחר כך יולג 2 בפרוקוצים ויולג 3 בביזנוב. במחנות האלה, בתאריכים 13-14 במרץ 1943 שוכנו במחנות האלה 10.000 יהודים מגיטו קרקוב. בתוכם 65% גברים. במהירות אחרי זה המחנה גדל והתפתח על שטח של ק"מ מרובע. מכוסה בצפיפות עם צריפי מגורים ובתי מלאכה. במספר כ- 200. שני המחנות "יולג 1 ויולג 2" נסגרים, והמחנה הוסב ל- Arbeits lager Plaszow. המחנה הוקף עם כמה שורות של גדרות תיל מחושמלים, וכ-40 מגדלי שמירה. אחרי שהמחנה היה כבר בנוי הוא הוסב ל- K.L. Plaszow. ז"א מחנה ריכוז. מהמחנה יצאו משלוחים של עובדים למפעלים כ- 4000 איש. במקומם מגיעים טרנספורטים ממחנות אחרים וביניהם משלוח של כ- 6000 נשים מהונגריה. קמו שני סניפים של המחנה הראשי אחד בקרקוב, "אמליה של אוכר שינדלר", ומחנה אחד בבית חרושת "כבל". במשך כל הזמן התקיימו במחנה כל הזמן פעולות חיסול במספרים גדולים. התנאים הקשים במחנה עוד הוסיפו את מספר הקורבנות. כעדות לרצח ההמוני הם שורת הבורות, ששמשו כקברים המוניים לקורבנות מחנה פלושוב. במרץ 1943 נקברו בבור מס" 1 3000 קורבנות מגיטו קרקוב, ביניהם 500 ילדים. הם הקורבנות של הרוצחים: פילרציק, ווילו שטאוב, גריין, והרוצח זדרויבסקי. בבור מס" 2 בחודשים מרץ-אפריל 1943 נקברו 500 קורבנות של מבצע הניקיון שבוצע על ידי המפקד Goth/Hujar. בבור מס" 3 קבורים 250 איש קורבנות חיסול המחנות, שבוצעו על ידי האוקראינים: Janez/Iwan (זה הבור שלולא שינדלר לא היה מוציא אותנו באותו יום אנחנו היינו מיעדים לחיסול במקום הזה). בור מס" 4 הוא קברם של כאלף אסירים מכלא מונטלופיך, יהודים שנתפסו עם

ניידות אריים, וגם אסירים פולניים שהובאו מאותו הכלא. הוצאות
להורג בוצעו בחודשים: יולי-אוקטובר 1943. הרוב בוצע על ידי הרוצח
הראשי "יוהן". בקבר מס" 5 מצאו את מותם 50 חברי המשטרה
היהודית אנשי ה-O.D. קבר מס" 7 הכיל את הקורבנות של מחלת
הטיפוס

בתקופה של האביב 1944 הייתה רגיעה ברצח, אבל הנהיגו עונשים
אחרים עבור כל עבירה, כמו מלקות על הישבן, ישיבה בצינוק ועבודה
בקבוצת העונשין שם החיים היו קצרים. באפריל 1944 יצא מהמחנה
טרנספורט לאושביץ עם 1500 איש ובתוכם דרי בית הילדים. בתאריך
ה-13 באוגוסט מחסל המפקד, אמונד גייט, את ההנהלה היהודית של
המחנה, את כילוביץ ואישתו, פיקלשטיין ואישתו כדי לא להשאיר עדים
לגניבות שלו, ועסקיו בשוק השחור. בסוף 1944 חוסל המחנה לא לפני
שהם מתשתשים את רוב עכבות הפשעים..

1 בספטמבר 1939

תחילתו של חודש זה מסמל הרבה אירועים, ואצל כל אחד זה שונה לילדים זאת התחלת שנת הלימודים או שכינת מורים, פריחת החצב סימן לסתיו המתקרב וציפית לקראת שנה החדשה, אך יש עוד כאלה אשר זכר התאריך הזה מזכיר את ראשיתו של חורבן יהדות פולין ופרוץ מלחמת עולם השנייה. כבר מהימים הראשונים של המלחמה וכיבוש הגרמני הודגשה מצוקה, בימים הספורים של ימי הפקר נשדדו רוב בתי העסק של היהודים לכן היהודים היו הראשונים אשר הרגישו את המצוקה. מאז ועד יומה האחרון של המלחמה והשחרור נהפך הלחם למצרך החשוב ביותר. דבר שעליו כל אחד חלם, אותו לחם שהיוו נמצא בשפע ובעשרות צורות ושעמים אז הוא היה חלומנו.

נכתבו כבר הרבה ספרים על השואה, אבל כמה שלא יכתב לא יספיק על מנת להמחיש את מה שקרה. כל אחד והסיפור שלו וכל סיפור הוא רק קטע קטן מכל תקופת השואה והמחנות. כל עוד אנחנו מסוגלים מוטלת עלינו החובה לספר ולנסות להסביר מה שהיה שם, כי אחריו זה ישאר כפרק בהיסטוריה של העם היהודי. על מנת לנסות לשלם את החוב הזה, בדיוני הפעם לטרנס את חלקי ולספר על הרעב שהיה מנת חלקינו במשך רוב תקופת המחנות וגטאות.

הלחם הוא אחד הדברים שלא נוכל לשכוח, וכל אלה אשר היו שם ועבדו כמה שנות ישיבה במחנות לא ישכחו את הרעב הכרוני אשר היה מנת חלקינו במשך רוב תקופת המלחמה והכיבוש הגרמני.

כן אותו הלחם שהיוו אנחנו רואים אותו כדבר המובן מאלינו ושנמצא בשפע, ולא פעם מדיק לפח הזבל. אז אותה פורסת לחם הייתה מרכז החיים אחד הדברים הנודאים שהגרמנים הצליחו לעשות חוץ מלהשמיד שישה מיליון יהודים, זה להרעיב את אלה אשר נשארו במחנות, ולאלין אותנו לחשוב רק על מנת הלחם היומית.

מאז כניסת הגרמנים זה היה התשלום עבור צמצום מגפים של הקצינים הגרמנים או עבודות אחרות שהיהודים היו חייבים לעשות עבורם.

באין מקורות פרנסה אחרים זה היה התשלום עבור הפצי בית שהיינו מחליפים אצל האיכרים הפולנים ומקבלים אצלם לחם למרות זה שגם הדבר הזה היה אסור. בשנת 1942 במחנה "יוזג" היה זה תשלום עבור חפירות קברים בתוך המחנה בין הצרפתים, כי הגרמנים לא הרשו להוציא את המתים מחוץ למחנה. קבוצתי זכתה בעבודה הזאת תמורת עוד כיכר לחם, וכל זה היה אחרי יום עבודה קשה בהנחת פסי הרכבת.

כל יום היינו עובדים בין הצרפתים ומוצאים את המתים וקוברים אותם בקברי אחים. בתמורה היינו מקבלים עוד כיכר לחם. באותו זמן היינו מקבלים כיכר לחם לכל השבוע בערך 1 ק"ג וזה היה מספיק רק יומיים שלוש, וביתר הימים היינו מתקיימים ממדק כדוב מימי ובבוקר תחליף קפה. אני לא אשכח את אלו שמתו ממחלת הטיפוס ובידם החזיקו את שאריות מפורסת הלחם

על ידי הבטחת חלוקת הלחם התיצבו אנשים מרצונם לקרונות המות במשלוחים למחנות ההשמדה.

בימי ראשון החופשיים היינו יושבים וחולמים על היום שנטבל לשבת על יד כיכר לחם ולאכול כמה שנרצה. הזמנים התחלקו בין חלוקת הלחם והמדק.

רק בתקופה של שנה וחצי בזמן שהייתי במפעלו של אוסכר שינדלר בקרקוב לא הייתי רעב כי שטן קיבלנו מטפיק אוכל. זה אולי הדבר שנתן לי הכח לעבוד את התקופה הקשה עד סוף המלחמה בגרמניה. בהיותי במחנה בגרמניה היינו מקבלים כיכר לחם אחד לחמישה אנשים והחלוקה נעשתה על ידי שקילה מדויקת של כל מנה כמו ששוקלים זהב. בלילות הקרים של חודף 1945 אחרי הפצצת המפעל הורשו לנו להדליק אש בסלי ברזל ועל זה היינו מבשלים מין מרק לחם על מנת להתחמם ולהגדיל את הכמות, אבל בגלל חוסר ויטמינים הינו מקבלים נפיחות ברגלים ופצעים שלא הגליוו. לכל אחד היתה שיטה איך לחלק את מנת הלחם של 200 גרם למשך כל היממה.

אני נהגתי להשאיר מנת לחם מיום ליום ואכלתי רק את המנה מיום אתמול, כי בשיטה כזאת הרגשתי יותר בטוח ומה שלא יהיה תמיד היתה לי מנת לחם. כי לא פעם קרה שלא קיבלנו את מנת הלחם בתוך עונש קולקטיבי של כל הקבוצה. את המנה הנוספת הייתי מחזיק על גופי כל הזמן. הדבר השני בחשיבותו הייתה צלחת למרק, ושניהאלו היו תמיד עלינו. עד שבאחד הלילות נגובה ממני מנת הלחם בדרך כלל האסירים הרוסים היו מומחים לגנבות אצל אחרים. זה היה נדא לקום בבוקר ולגלות שהלחם איננו, כאילו חרב עלי עולמי. זה היה כל רכושי וכל בטחוני. זאת היתה הפעם הראשונה אחרי כמה שנים במחנות שפרצתי בבכי, מאז לא שמדתי יותר את מנת הלחם ואכלתי עוד באותו יום. הלחם היה מוחד לכל עסקת חליפין ותמורת שתי סיגריות אפשר היה לקבל מנת לחם.

החלום על הלחם התגשם רק אחרי המלחמה כשהודתי לפולין ובימים הראשונים הייתי גומר כל יום כיכר לחם שלמה.
זכריה שגורין

אלפי בתים יש בעיר קרקוב ומאות רחובות אבל יש רק בית אחד אשר עומד עד היום ונשאר חרות בזכרוני הבית ברחוב נדווישלנסקה 21 בעיר קרקוב. והוא נשאר בזכרונו של הרבה אנשים אשר דרך הבית הזה וזוכרים את סיסמת הפרידה לפני היציאה מפולין בסתיו 1945. "שתזכרו את קירות הבית הזה נדווישלנסקה 21" כך אמר מי שהיה מדריכנו או חיים עציון ז"ל

ומאז עברו יותר משישים שנה.שם למעשה התחילו חיים חדשים של אותם נערות ונערים חסרי בית ומשפחה ניצולי מחנות, ניצולי פרטיזנים, ומקומות שונים. כל אחד לנפשו בלי בית ועתיד.

באותו זמן הסתובבו הרבה צעירים שהתקבצו מכל רחבי אירופה וכל אחד חיפש קודם כל באים נשאר עוד מישהו ממשפחה אבל רובם היו שרידים יחידים של משפחות שלמות. לאף אחד לא הייתה עום תכנית מה עושים, ואיפה בונים את החיים מחדש.

הדבר החמיר אחרי הפוגרום אשר היה בקרקוב באחד השבתות אחרי שהפיצו שמועה על מציאת חביות של דם בבית הכנסת ואחרי זה הייתה התנפלות על שארית היהודים אשר התקבצו בעיר. רק הודות לצבא הרוסי

הצליחו לשמור על כמה ריכוזים של יהודים. זאת הייתה אות אזהרה שכאן על אדמת פולין אין עתיד בשבילנו.

בעזרתם של בוגרי תנועות הנוער אשר שרדו מהשוואה בעיקר בברית המועצות או פרטיזנים התחילו לארגן את קבוצות הנוער במגמה לעליה לארץ ישראל שהייתה עוד תחת השלטון הבריטי.

אני חזרתי לקרקוב מ"טרזינשטט" בקיץ 1945 ואחרי שנרשמתי בוועד היהודי, הפנו אותי לבית אשר היה מאוכלס על ידי עוד פליטים כמוני.

ישננו על הרצפה כי לא היה שם עום ציוד, זה היה בית עשימש לפני המלחמה בית ספר ממשפחתי לא נשאר אף אחד, ואחרי כמה ימים פגשתי במקרה ברחוב בת דודה אשר חזרה גם כן לקרקוב.לא היה מה לעשות

רק להסתובב כל היום ברחובות וללכת לקראת צהורים לקבל את מנת מרק אשר חילקו בבית וועד היהודי.

אחרי הפוגרום שהיה באחד השבתות פגשתי בחור צעיר אשר מסר לי כתובת של בית אשר בו מתארגן קבוץ של צעירים כמוני בממרה לעלות לארץ ישראל. זה הבית ברחוב "נדווישלנסקה 21".שם כבר פגשתי מספר

צעירים אשר חיו כבר שם כמה זמן. הבית נוהל על ידי מדריך שהיה מבוגרי התנועה אשר לקחו על עצמם את ההדרכה.

אחרי מספר שבועות התקבצו עוד מספר אנשים רובם ניצולי מחנות אך היו גם כאלה אשר ניצלו בהיותם בפרטיזנים או מקומות אחרים כמו כמה נערים אשר היו בין מוכרי הסיגריות בוורשה וכך שרדו את השואה.

החיים היו מאורגנים כמו בקבוץ כולם עבדו בכל מיני עבודות ואפילו היה לנו מפעלון קטן למברשות. שם התחלנו ללמוד עברית ושירי ארץ ישראל במיוחד זכורים לי ימי שישי שבו היינו שרים לפני האוכל.בין השירים

היו גם שירים אשר היו שרים בשואה ובגיטאות שיר אחד אשר הצלחתי להקליט לפני כמה שנים מאותה חברה אשר שרה אותו אז אני משמיע אותו בטרבלניקה כשאני מבקד שם עם נערים מישראל.

היות ואני ידעתי קצת עברית הייתי עוזר לאחרים וכך גם הכרתי את הניה

שהיא הייתה אישתי עד יום מותה הפתאומי בטיול בשנת 2005. כל הקבוצה שהיתה שם באותו בית, למרות זה שכל אחד נמצא במקום אחר נשארו קשורים כמו במשפחה כי למעשה זאת היתה

כל משפחתנו אז באותם הימים.

ובזמנו כל אחד חיפש את מה שהיה כל כך חסר קצת קרבה למישהו וקצת חום ואהבה. מרגש היה לפני כמה שנים לבקר את הבית הזה בקרקוב כשבקבוצה נמצא נכדו של אותו מדריך מאז נער מקבוץ כפר מנחם שם חי גם בשנים האחרונות מי שהיה מדריךנו חיים עציון ז"ל.

כמובן שבכל ביקור בקרקוב אני ניגש אל אותו בית ומספר את תולדותיו שהיה ביתם הראשון של כמה מוותיקי ברקאי ועוד הרבה חברים. זכריה שגריץ-

קבוץ ברקאי

גורמה עלינו

סוף אחרי מסע ארוך, שהתחיל עוד בפולין, לפני כמה חודשים, בחודש קטובר, דרך צכיה, גרמניה, בלגיה, וצרפת, הגיע הרגע לו ציפינו הרבה זמן. עולים אונייה שאמורה להביא אותנו לארץ ישראל. הזמן חודש מרץ 1946. עוד לא עברה המיום השחרור ממחנות המוות, וגמר מלחמת עולם השניה, ואנחנו עומדים לפני שמת החלום עליה לארץ ישראל, אז עדיין תחת השלטון הבריטי. באותו יום ה-17-מרץ הסיעו אותנו במשאיות של הבריגדה ממחנה המעבר עד יד העיר מרסי לנמל יגים קטן. בשבוע האחרון שהינו במחנה מעבר שם התרכזו כל הקבוצות שהיו ועודות לעליה. אלה היו הקבוצות הראשונות של עליה בלתי לגלית שאורגנה על ידי הגנה והמוסדות בארץ. הסיסמה שהייתה אז "הולכים לפרוץ את השערים". לפני עליה על הספינה, עברנו ביקורת תעודות, (שהיו מזויפות כרגיל באותו זמן) רשמית נחנו היינו אמורים להפליג לפנמה. הספינה הייתה תורכית, גם הצוות רב החובל. צוות הביקורת של הצלב האדום היה גם מה שהתברר אחרי זה חבר קבוץ שער עמקים. הספינה הייתה די קטנה, למעשה אוניית משא עם מחסן אחד, שבתוכו בנו רגשים של קומות כמו מדפים עבור סחורה. קבוצות קבוצות עלינו, ושם כיונו אותנו מקומות, למטה בתוך המחסן. כל אחד קיבל מקום על הדרגש. היה מספיק מקום די לשכב. בקושי אפשר היה להתיישב. טוב היה לאנשים הנמוכים. קבלנו הוראות בקשר להתנהגות בזמן ההפלגה, וגם במקרה שמתגלים על ידי הצי הבריטי. אחרי היציאה מהנמל, כשהאנייה הייתה כבר בלב הים, השתלטו החברה מההגנה על האונייה ושינו את הכיוון לעבר חופי הארץ. כבר מההתחלה סבלנו מהתלתולים, כי הספינה הייתה קטנה והים בתקופת האביב הוא די סוער לכן רובם סבלו כבר מההתחלה ממחלת ים. ואז לא היו לנו כל הכדורים שיכולים להקל על האנשים. כך יזה היה מחזה די רגיל לראות עת רובם על יד המעקה מקיאים את הנשמה. המזון היה מחולק על הסיפון, והיה מורכב בעיקר משימורים בקופסאות פח, וצנימים גם את מי השתייה קבלנו במנות. את הכביסה אם מישחו רצה לכבס זה היה במי הים, וכמובן שמי הים לא מגיבים לסבון. רוב הזמן היינו רובצים על הדרגשים או עולים לסיפון ושירים בלי סוף את כל השירים שידענו. ההוראות היו שבמקרה של התגלות על ידי מטוס, על כולם לרדת מתחת לסיפון ואת הפתח היו מכסים עם ברזנט. אחרי כמה ימי הפלגה, כשהיינו בקרבת האי כרתים, פרצה בלילה סערה, מלווה בגשם חזק. הספינה רכבה על הגלים כמו קליפת אגוז. כשעל הסיפון חביות הדלק נזרקות מצד לצד. ואנחנו על הדרגשים בחושך לא יודעים מה לעשות. היו כאלה שכבר התחילו להתלבש. בלי לדעת דבר אחד, וטוב שאז לא ידענו מה שהיום אני יודע ממסמכי הספינה, שבשביל 733 איש על האונייה היו סירות הצלה רק עבור כ-70 איש. רק

לקראת בוקר נרגע הים והמשכנו לכיוון חופי הארץ. לפי התעודות מאז, התכנית הייתה להגיע לקרבת קיסריה ושם והיו אמורים להוריד אותנו לחוף. כמו כן הייתה תוכנית להעביר לספינתנו עוד מעפילים מאוניית "ווינגייט" שהיו עליה רק 200 איש. אבל כיום וחצי הפלגה מחיפה, גילה אותנו מטוס קטן בריטי, שחג מעל לספינה וכשכולם מסתתרים מתחת לסיפון, התקרבה אוניית משחית בריטית. בסירה קטנה התקרבו, קבוצה של מלחים, עלו על הספינה, והשתלטו עליה. באותו רגע פרצו כולם על הסיפון, ובזמן שירת התקווה העלו את הדגל העברי על התורן. מאז עד שהגענו לנמל חיפה לא נפסקה השירה. גם כשהנציג של הסוכנות רצה לדבר אל האנשים לא הצליח להשתיק את הקהל הנרגש. רק כשראינו את הכרמל באופק ונכנסנו לנמל חיפה נרגעו הרוחות.

כל אחד התכוון לירידה מהאונייה. לא היה מה להתכוון הרבה כי לכל אחד היה בקושי תרמיל קטן, עם קצת בגדים שקבלנו לדרך. באותו זמן, חיפה הייתה עוד קטנה, וכשנודע בעיר על בואה של ספינת מעפילים התאספו המונים על יד שערי הנמל. בצורה זו הצליחו חברי ההגנה להסתלק, ובעזרתם של נהגי האוטובוסים, למרות זה שהאנגלים חיפשו אותם. מיד עם כניסתנו לאוטובוסים ניגשו כמה עיתונאים ושאלו

אם יש למישהו משפחה בארץ כדי להודיע על בואנו. אותנו העבירו למחנה המאסר בעתלית. ושם רק כמה חודשים אחרי שחרור ממחנות הגרמניים, שוב אנחנו מאחורי גדרות תיל ומגדלי שמירה. אבל למזלנו תקופת המאסר הייתה קצרה, ואחרי כשבוע, ארי רישום צילום לאלבום הפושעים, ותביעת אצבעות, שוחררנו כשכל אחד מקבל תעודת שחרור. אנחנו נשלחנו בשלב ראשון לקבוץ שער העמקים, עד לסידור סופי, שהיה אחרי זה, קבוץ עין המפרץ ויותר מאוחר קבוץ אילון, שם היינו שנה וחצי עד למלחמת השחרור.